welke Christus alleen voor zijn geloovigen verordineerd heeft?

En als men het avondmaalsformulier ginds dan ook al niet meer serieus neemt, weke mogelijkheid van hereeniging is er dan nog?

Expres ga ik op deze dingen breed in, hoewel het me de keel uithangt. Want het blijkt telkens: vele bezwaarden „over", doch toch nog steeds levend „onder de synodocratie", spreken van een „gelukkige inconsequentie" bij de uitwerpers. Ze kwamen immers ginds niet van de A van van het vonnis tot de Z der afsnijding. En dit doodelijk vergif laten ze zich reiken ook door het Zwolsche antwoord, dat de Z der afsnijding ontkent, omdat inmiddels „de kerkelijke gemeenschap verbroken werd". En prof. Ridderbos is een specialist in het bereiden van dit verdoovingsmiddel: „De broeders hebben zich aan het opzicht en de tucht onzer kerken onttrokken, en sindsdien hebben onze kerken niet meer over hen te oordeelen; het door onze kerken uitgesproken oordeel gaat dus niet verder dan tot hun schorsing en ook afzetting als ambtsdragers". Hij is dan zoo vriendelijk toch nog even de vraag te bespreken, „wat er geschied zou zijn, indien de broeders niet waren heen gegaan en toch in hun verzet tegen de synode hadden volhard". Ik hoop daarop terug te komen. Maar wat hier staat is onzin. De uitvoering van het vonnis, de executie, ging niet verder in de meeste gevallen dan tot schorsing en afzetting. Doch het vonnis, het oordeel zèlf, ging veel verder: het begon bij de qualificatie naar avondmaalsformulier en K.O. (zie boven). Maar afgezien hiervan: de bedoeling is klaarblijkelijk deze: wij hebben in het geval-Schilder alleen de A der schorsing en de B der afzètting besproken; verder konden we niet gaan, omdat de man inmiddels „heen ging"; doch ook als hij gebleven was, zouden we misschien nog eens toegekomen zijn aan de X der afhouding, mógelijk ook nog eens een keertje aan de Y der openbare vermaningencyclus, doch stèllig niet aan de Z der afsnijding en aan de verkondiging, dat hij geen deel in het rijk van Christus had.

Daarmee zet prof. Ridderbos de kwestie voor de zooveelste maal op den kop. Want voor hem schijnt de verkondiging, dat Schilder geen deel had in het rijk van Christus de láátste acte, de Z dus, te zijn. Doch de feiten liggen anders. Voor hem en de hem indertijd volgende synode was deze verkondiging de A, waarmee men begón. Men sprak toen een heel zware A: openbare scheurmaking, bewuste en openlijke verachting der kerkelijke orde, grove zonde tegen de duidelijke bepalingen der K.O., alsmede tegen zijn onderteekeningsformulier, secten en tweedracht naar luid van het avondmaalsformulier, geen deel in het rijk van Christus etc. Want de heele context van het avondmaalsformulier zit aan dat „secten en tweedracht" vast. Dit óórdeel van scheurmaking was impliciet de verkondiging, dat hij geen deel had in het rijk van Christus. Deze verkondiging was de A, waarmee men begon. Toen ging men direct daarop (25 Febr. '44) over tot de B der vermaning en tot de C der categorische vragen. Op 25 Maart d.a.v. constateerde men reeds, dat hij in de zonde volhardde en dat de zaak een te ernstiger accent gekregen had; dat was de D. En men ging op denzelfden dag over tot de E van schorsing, en de F van het zenden van een deputatie al spoedig daarop. Vervolgens kwam de G der openbare vermaning van alle kansels, en de H der voorbede van alle kerken. Daarna nog de I der Toelichting, de J der afwijzing van alle verzoeken tot opheffing der schorsing, de K der afzetting, de L der schorsing van prof. Greijdanus, de M der wegzending van ds van Dijk, de N-O-P-Q etc. van vele andere vonnissen, waarvoor het alfabeth geen letters genoeg biedt; daarop volgde Zwolle met de X der bekrachtiging, de Y der bagatelliseering en de Z van de herhaling van het verzoek tot samenspreking, en de begeerte naar hereeniging.

Wil iemand zeggen dat déze Z na genoemde X een „gelukkige inconsequentie" is? Ik acht het de allerongelukkigste cónsequentie van het geknoei. Men is alom bezig den inhoud van de verschrikkelijke A weg te moffelen, onder de Z van de begeerde samenspreking met de „waarde broeders", hoewel we volgens de A de àllerónwaardigste zóndaren waren. Zulk een Z is een witgepleisterd graf: de A wordt clandestien begraven.

Want zéker in de kèrk moet wie A zegt ook B zeggen. Wie begint met het óórdeel van bewùste ópenlijke verachting der kerkelijke orde, zal binnen heel afzienbaren tijd zich geplaatst zien voor de droeve noodzaak der allerlaatste acte, die der afsnijding. Tot Judas zei Christus: wat ge doet, doe het haastig, en Hij dreef hem het pad der consequentie op. Maar na Pinksteren drijft Hij rechtvaardigen en onrechtvaardigen met haast tot de consequente vervulling (Openb. 22 : 11). en dus één van tweeën: de A van het oordeel van openbare grove zonde etc. was juist; ga dan met haast voort tot de Z der afsnijding. Zeg dan niet: de menschen „gingen heen", wij konden de Z niet spreken; doch verklaar ronduit: als ze „gebleven" waren, zouden we de Z reeds làng gesproken hèbben. En indien men de Z der afsnijding niet aandurft, laat men dan terug nemen de A des oordeels, dat er hier openbare grove zonde was, een kwestie van den avondmaalscatalogus en van het uittreksel daaruit in de K.O.

Doch het verfoeilijke is, dat men de A niet terugneemt, doch wel ze wegradeert, zoodat de menschen niet meer kunnen zien, hoe zwart die letter oorspronkelijk was. Het verfoeilijke is óók, dat Zwolle het heele alfabet dertucht dooreenwierp, ijverig gesecondeerd door prof. Ridderbos, zoodat de argelooze zielen geen A meer van een B weten te onderscheiden. Op deze wijze wordt elk gezicht als de woorden van een verzegeld boek. Niemand kan binnenkort ginds meer lezen. Doch dat is het oordeel over de kerk (Jes. 29).

B. HOLWERDA.

DR HOMMES EN GERODDEL.

In „Gereformeerd Weekblad" van 25 Juli komt een artikel voor van de hand van dr N. J. Hommes onder den titel: Reformatorische Stemmen — Rehabilitatie en Reconstructie der Waarheid, waarin hij reageert op een artikel van ondergeteekende in het Verspreidingsnummer van „De Vrije Kerk" van 12 Juni j.l. In dat artikel van ondergeteekende was, in verband met het tot de Ned. Herv. Synode gerichte verzoek om rehabilitatie voor ds Hendr. de Cock, gewezen op de verzoeken, die tot een „Geref." Synode gericht waren om rechts- en eerherstel voor prof. dr K. Schilder c.a., welke verzoeken slechts met een bot „neen" werden beantwoord.

In dat artikel van ondergeteekende kwam deze zinsnede voor: „hoewel men prof. dr H. H. Kuyper, al is hij nog geen jaar dood, al wel schoon weet te wasschen van z'n schuld aan de gevangenhouding van en het verbod om te schrijven, opgelegd door de S. D. aan prof. Schilder!"

Tegen deze opmerking richt zich de verontwaardiging en toorn van dr Hommes. Allerlei lieflijke kwalificaties worden mij naar m'n hoofd geslingerd: „zoo maar klakkeloos neergeschreven grove beschuldigingen, zonder het minste bewijs"; „geroddel"; „het besmetten en vergiftigen van vele eenvoudigen met zulke zware beschuldigingen van „broederverraad";" „achteloos en liefdeloos neergeworpen onbewezen aanklachten van vuig verraad, die het bewustzijn van vele eenvoudigen vergiftigen", enz. Misschien is dit staalkaartje van dr Hommes' vocabulair iets voor den Heer Scheps om in z'n „Kerknieuws" over te nemen, zooals hij dat onlangs ook met zooveel smaak deed, toen een artikel van prof. Schilder door hem werd „verslagen"! Zulks om het evenwicht in z'n blad te houden!

Vanwaar de toorn van dr Hommes? Wel, hij heeft begin 1942 (men lette op het jaartal!) een bezoek gebracht bij prof. Kuyper en deze liet hem een brief lezen van prof. Schilder, waarin deze een dankbetuiging schreef op „een hartelijken brief, dien hij van prof. Kuyper had ontvangen" na zijn vrijlating. „In een voorgevoel, dat er in de nabije toekomst „something rotting" in onze kerken zou komen, schreef ik met toestemming van prof. Kuyper de dankbetuiging van prof. Schilder af. Het afschrift is nog steeds in mijn bezit", aldus dr Hommes. Hij wil dat briefje wel laten publiceeren, is zelfs „gaarne bereid het aan prof. Schilder toe te zenden voor publicatie in „De Reformatie". Dan kan heel de broederschap van de Geref. Kerken naar art. 31 K.O. lezen met welk een dankbaarheid prof. Schilder na zijn bevrijding vervuld was voor wat Prof. Kuyper als deputaat voor de correspondentie met de Hooge Overheid te zijnen gunste heeft gedaan". Hetgeen echter onnoodig is, omdat die „broederschap" van het bestaan van dat briefje allang op de hoogte is, omdat prof. Schilder er zelf mededeeling van heeft gedaan!

Intusschen is het mij wel heel duister, waarom prof. Kuyper alleen maar dien éénen brief van dankbetuiging aan dr H. heeft laten lezen en niet de correspondentie, die daarna gevolgd is in 1941 (dr H. was begin 1942 bij prof. K.!). Dan was hij meteen op de hoogte geweest van het felt, dat er niet „something rotting" in de nabije toekomst komen zou, maar dat er reeds „something rotting" was in de behandeling, die prof. Schilder hàd ondervonden. Of had dat „voorgevoel" van dat rotte soms betrekking op hetgeen in de jaren 1942—'46 is gepasseerd niet alleen met betrekking tot prof. Schilder, maar ook ten aanzien van honderden andere ambtsdragers? En waaraan dr H. zelf heeft meegewerkt op verschillende zittingen der Synodes?

Maar..... prof. K. zal dus dr Hommes die andere correspondentie niet hebben laten lezen. En deze zal zelf wel niet de moeite genomen hebben met ernst die volledige correspondentie te bestudeeren. Hij had dat anders kunnen en moeten doen, want hij is zelf op de Synodezitting geweest, waarop het „eerherstel" van prof. K. in verband met die correspondentie ter sprake kwam en verleend werd. Hij heeft toen ook dapper meegestemd! Maar een mensch kan nu eenmaal niet alles bijhouden, vooral niet als hij zooveel aandacht moet besteden aan het „inhalen van onze achterstand in het culturele leven" als dr H. blijkbaar doet.

Er is nu echter misschien reden voor hem om die correspondentie nog eens door te nemen, nu hem deze zaak zoo hevig blijkt te interesseeren en hij naar bewijs vraagt voor mijn bewering. Hij leze dan de Bijlagen bij het Kerkelijk Handboek van „De Gereformeerde Kerken in Nederland", uitg. Oosterbaan en Le Cointre te Goes, 1946.

Ik kon toch niet heel die correspondentie aanhalen in m'n korte artikeltje ter nadere adstructie van hetgeen ik schreef?

Dr Hommes wil graag „bewijs". Voor zijn gemak en ter voorlichting van hen, die hem zouden willen volgen in het spreken van „geroddel" enz., worde hier in het kort weergegeven wat die correspondentie ons leert. Het is hoofdzakelijk uit de pen van prof. Schilder zelf. Zoodat blijken zal, dat dr Hommes er wel heelemaal naast is, als hij schrijft: „Prof. Schilder zwijgt en accepteert blijkbaar dit geschrijf van zijn vereerders, ofschoon hij in staat zou zijn een ander geluid te laten hooren en een ander licht te werpen op dit geroddel".

Vooraf nog iets over de voorgeschiedenis.

In Aug. 1940 werd prof. Schilder gearresteerd. Het bleek al spoedig, dat dit in 't bijzonder was een zinsnede uit een door hem in „De Reformatie" van 16 Aug. 1940 gepubliceerd artikel (ook te vinden in „Bezet Bezit", blz. 92/3): „Macht en bevoegdheid blijven gelukkig twee. Tenslotte zal de antichrist gene en de Kerk déze behouden. En daarna komt de dag van den grooten oogst. Kom, Heere Oogster, ja, kom haastiglijk, kom over het Kanaal en over den Brennerpas, kom via Malta en Japan, ja, kom van de einden der aarde, en breng Uw snoeimes mee, en wees genadig aan Uw volk; het is wel bevoegd, maar slechts door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen".

Dr H. W. van der Vaart Smit, die toen aspiraties koesterde voor een hoog ambt bij de bezetters (het gerucht ging, dat hij zooiets als minister of secretaris-generaal van een departement van eeredienst en onderwijs zou worden!) gaf in het blaadje „Evangelie en Volk" deze argumentatie voor de gevangenneming van prof. Schilder: „Ieder weet en kan weten hoe fel prof. Schilder den politieken strijd voert, hoe scherp hij het politieke nationaal-socialisme bestreed. Wij zouden wel eens willen weten, wie dergenen, die nu van „geloofsvervolging" bazelen, in staat is aan te toonen, op welke wijze al die strijdkolommen van „De Reformatie" onder het hoofdstuk „geloofsgetuigenissen" zouden zijn onder te brengen. Het is ons bekend, dat de deur werd dicht gedaan, toen prof. Schilder in „De Reformatie" de bede uitsprak, dat de Heere des Oogstes met het zwaard des gerichts mocht komen over het Kanaal en vanaf Malta en van over den Brennerpas.[1]) Daar werd dus ronduit gebeden voor de overwinning van Engeland en de nederlaag van Duitschland".

Nu had prof. Kuyper op 9 Sept. 1940 aan ds H. Veldkamp, toen te Sneek, een brief geschreven, waarin deze woorden voorkwamen: „Vermoedelijk zijt ge niet op de hoogte met wat de gronden zijn, waarom de Duitsche overheid hem gevangen heeft genomen en ook niet met wat K. S. daarop verklaard heeft, want dan zoudt ge weten, dat dit met een belijden van Christus niets te maken heeft. Het is daarom een door en door valsche voorstelling, alsof hij als martelaar voor Christus' zaak zou lijden". Dus: eenzelfde redeneering als van dr v. d. V. S.!

Na zijn vrijlating en dus nadat prof. Schilder zijn dankbetuigingsbrief aan prof. H. H. K. geschreven had, kreeg hij inzage van dezen brief aan ds Veldkamp.

Prof. Schilder heeft toen op 18 Maart 1941 aan prof. K. een tweetal vragen gesteld: a. wat hij op 9 Sept. 1940 omtrent die gronden der Duitsche autoriteiten weten kon; b. wat hij omtrent de verklaring van K. S., afgelegd tegenover die Duitsche autoriteiten weten kon.

Nadat prof. Schilder op 22 April 1941 nogmaals aangedrongen had op schriftelijke beantwoording van zijn vragen, kwam op 5 Mei 1941 antwoord van prof. K. Hij antwoordt, dat hij een onderhoud heeft gehad met „een der Duitsche autoriteiten", waarin hem gebleken is „dat de Duitsche overheid (in die bede, welke prof. K. weergeeft als: Kom, Heer des Oogstes van het Kanaal, Malta enz.) zag „een tehulp-roepen van Engeland om ons volk te bevrijden". Weer dezelfde opvatting als van v. d. V. S.! Met geen woord wordt door prof. K. ervan gerept, dat hij deze totaalverkeerde interpretatie, die een catechisant als onjuist kan weerleggen (immers het is een heel zuivere bede om de wederkomst van Christus!) heeft bestreden en afgewezen. En dat was toch z'n plicht geweest als deputaat voor de correspondentie met de H.O. De Kamper Hoogleeraren hebben die onjuiste opvatting wèl bestreden en de juiste interpretatie gegeven aan de Duitsche instanties, zulks in een stuk, opgesteld door prof. Greijdanus.

Het blijkt uit verdere correspondentie, dat die „Duitsche autoriteit" een zekere Husshahn is geweest. Deze heeft dus met prof. K. over het geval-Schilder zitten praten, hoewel prof. K. bij hem gekomen was om over „De Heraut" te spreken.

Dat praten van prof. K. geschiedde „blijkbaar — en nu citeeren we den brief van prof. Schilder aan prof. K. letterlijk — zonder hem (Husshahn) het dwaze van de arrestatie, en zéker van het gevangenhouden op dien grond onder het oog te brengen; nu blijft mij geen andere conclusie over dan deze: U hebt mijn gevangenistijd niet verkort, doch indirect, door dit zwijgen n.l. verlengd. U hebt de Kamper

[1]) De spatieering is van dr v. d. V. S. zelf. Men lette op de weergave van de gebedswoorden van K. S.!